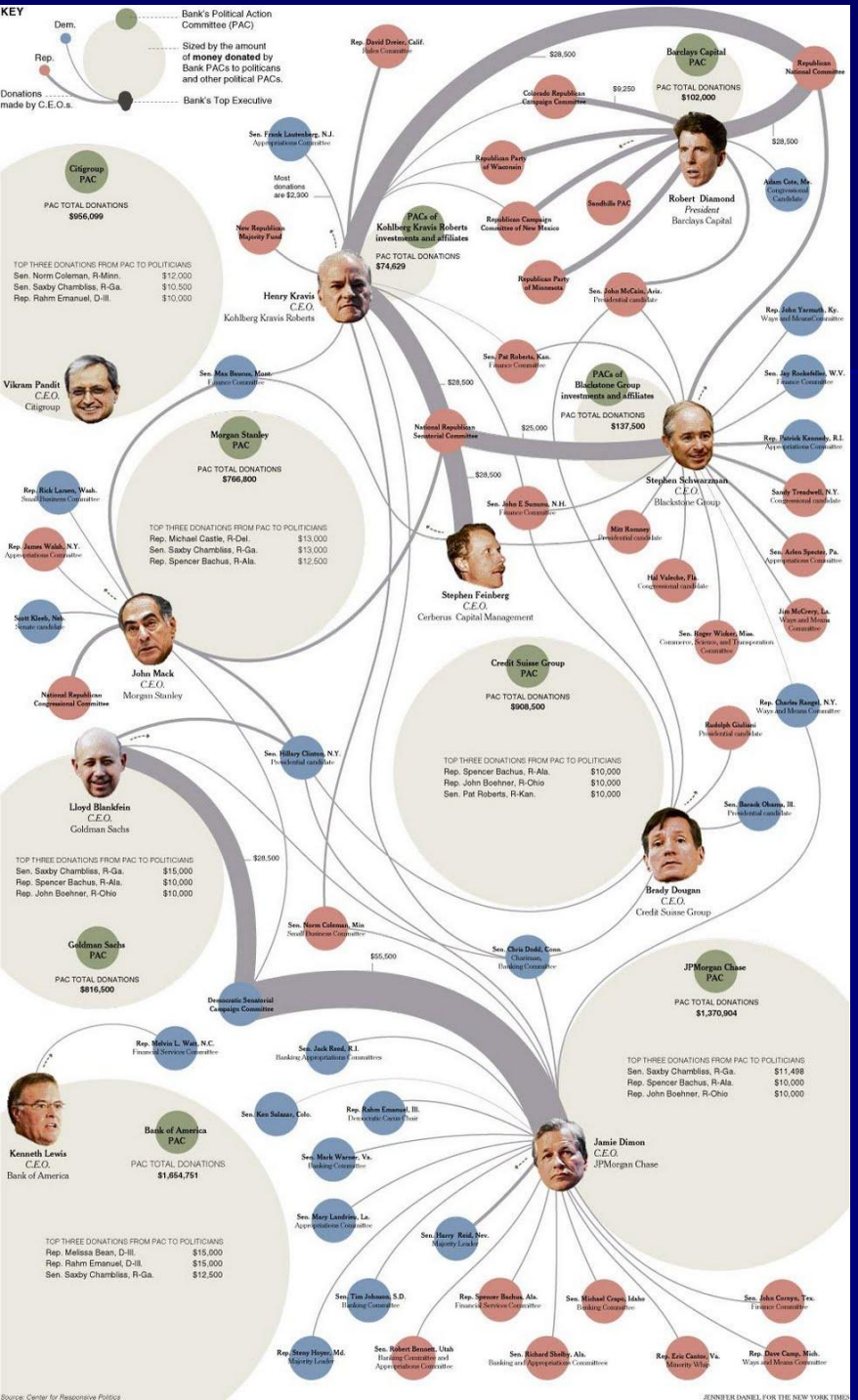
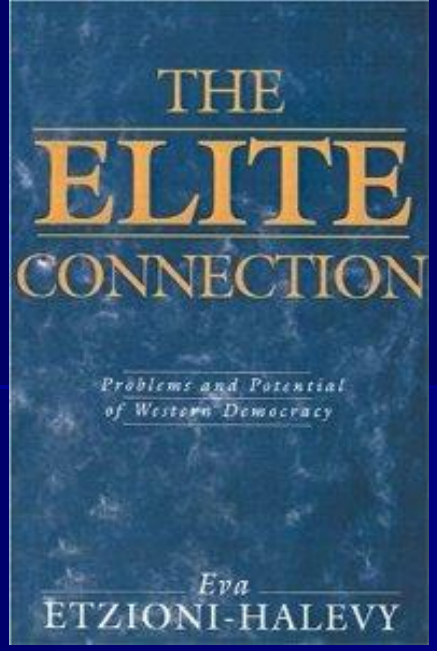

Дванаесто предавање

Савремене теорије елита

Искуствена истраживања елите

Ева Еционi-Халеви

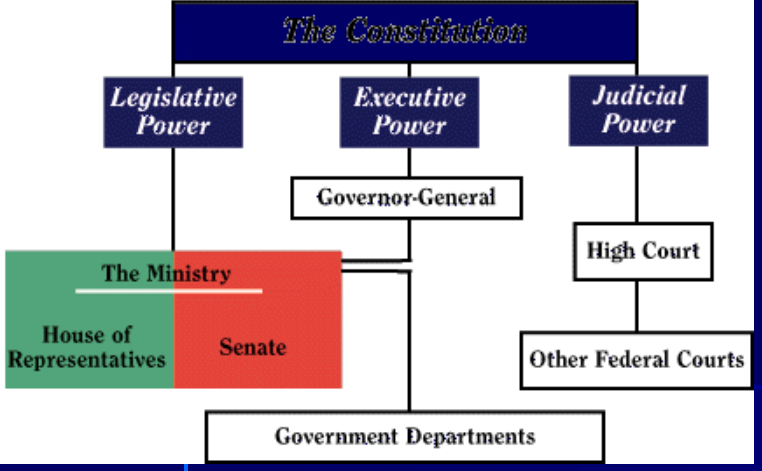
- *Веза елита* (1993).
- Савремена теорија елита има четири корена:

1. *теорија о подели власти*: Лок, Медисон, Монтескије: уравнотежавање законодавне, извршне и судске власти; Мил и Бентам: парламент и управа.

Корени савремене теорије елита

2. *Веберова и Москина анализа односа парламента и бирократије*: Вебер, динамика два типа власти: бирократске (етос дужности, хијерархије и неперсоналног правила) и харизматске (вође и странке, изражавају изворне жеље и интересе друштва; слично и Моска.

Корени савремене теорије елита

3. *однос елите и демократије код Шумпетера и Арона*: регрутација елите преко избора; договор (консенсус) између различитих грана друштвене елите о правилима такмичења за моћ; у равнотежи елита учествује и медијска и академска елита.

Корени савремене теорије елита

4. *идеја аутономних центара моћи Липсета и Ејзенштата*: значај демократске инфраструктуре (привредни развој, урбанизација, образовање, средња класа); способност система да апсорбује промену без великих ломова и криза; такмичење различитих ценатара моћи.

Дефиниција

- Елите су групе људи који имају више него велики удео у моћи, на основу њихове активне контроле ресурса.
- Ресурси су ретка добра, од значаја за живот људи.
- За њима постоји већа потражња него што је понуда.

Ресурси

1. извори физичке присиле (оружје, итд);
2. организационо-административни извори (бирократске структуре, итд);
3. симболички извори (знање, информације, способност манипулације итд);
4. материјално-економски извори (капитал, предузећа);
5. психоперсонални извори (харизма итд).

Елите по месту деловања

- *политичка елита*: чланови владе, моћних парламентарних комитета, прваци великих странака;
- *управно-државна елита*: врховни ешалони администрације, војске и полиције;
- *судска елита*: судије врховних судова;
- *привредна елита*; власници и менаџери великих предузећа;

Елите по месту деловања

- *радничко-синдикална елита*: руководиоци синдиката;
- *медијска елита*; новинари и урадници најутицајнијих гласила;
- *академска елита;* најутицајнији научници и професори;
- *елита друштвених покрета*; лидери протестних покрета (еколошки, мировни, феминистички итд).

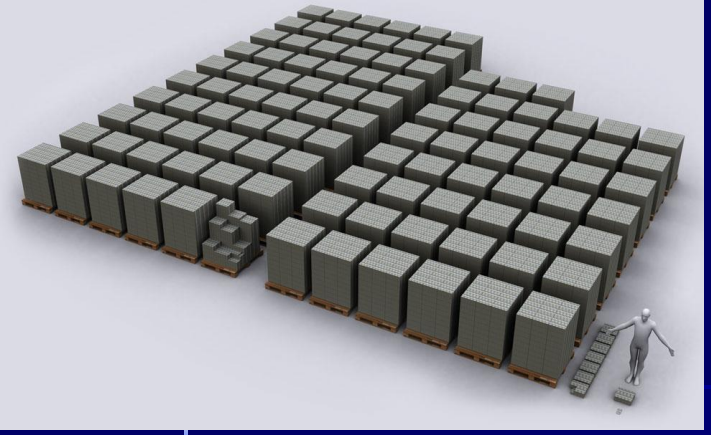
Поделите

- Нижи ешалони.
- Постоје у свакој од осам области.
- Рецимо, политичку поделиту чине сви чланови парламента.
- Аутомија поделита није ништа мање важна од аутомије елита.

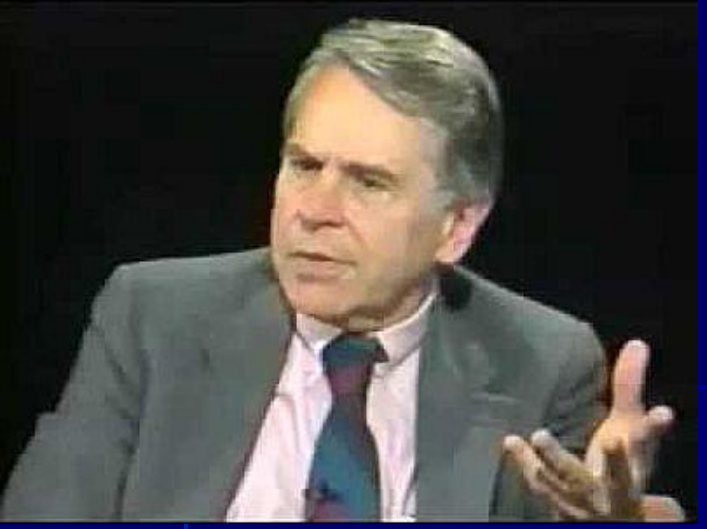
Аутомија елита

- Није пуки плурализам елита.
- Није аутономија елите од јавности (демоса).
- Тиче се ресурса.
- *физичке принуде*: није субјект репресије, ефикасан отпор;
- *материјални ресурси*: није зависна од новца других, самостални буџет;

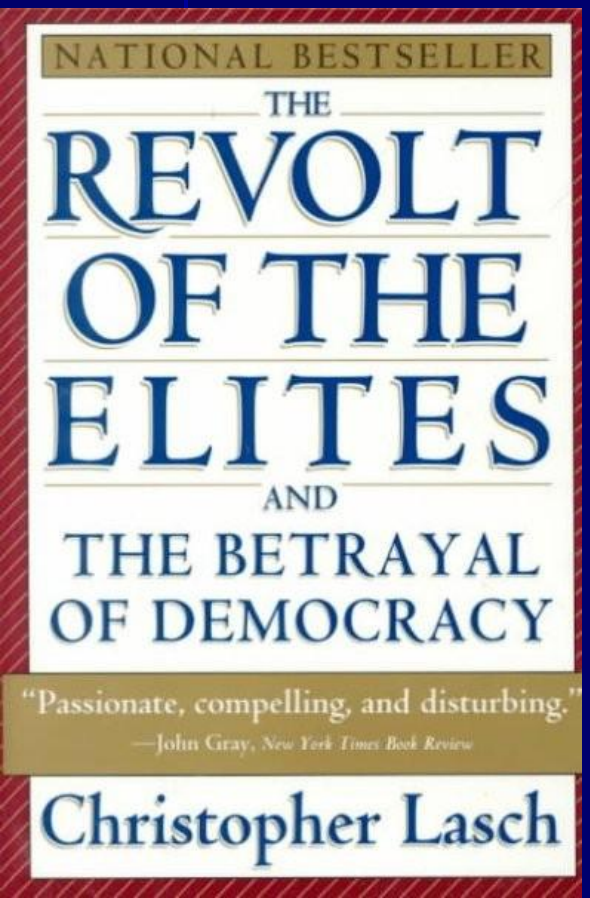

Аутомија елита

- *административно-организациони ресурси*: њена организација није контролисана са стране.
- *симболички ресурси*: симболи (информације, идеје) других јој нису наметнути или њени симболи контролисани
- *комбиновани ресурси*: самостална постављења и унапређења.

Кристофер Лаш

- *Побуна елита: и издаја демократије* (1994);
- пише о «новој елити» у коју спадају «не само корпорацијски менаџери већ и све струке које производе и манипулишу информацијама».
- «нова, целебрална аристократија»

Симболички аналитичари

- «Њихови животни приходи не ослањају се на власништво, већ на манипулацију информацијама и професионалном експертизом»;
- «То су људи који живе у свету апстрактних концепата и симбола који се протежу од цена на берзи до визуелних приказа које стварају Холивуд и Медисон Авенија, и који се специјализују за интерпретацију и употребу симболичких информација».

Занимања

- «посредници, банкари, грађевински финансијери и предузимачи, инжењери, консултатни свих врста, системски аналитичари, научници, доктори, публицисти, издавачи, уредници, директори рекламних агенција, уметнички директори, филмаџије, забављачи, новинари, телевизијски продуценти и редитељи, уметници, писци, професори универзитета».

Целебрална аристократија

- Завршавају најскупље космополитске универзитете.
- Запошљавају се у транснационаним предузећима или установама.
- Живе у «специјализованим географским цеповима».
- Природа њиховог посла (симболи, рачунарска хиперреалност) одваја их од околне стварности.

Целебрална аристократија

- Склапају брак првенствено међусобно.
- Њихов једини додир са обичним људима је преко «личних служитеља» - кућних помоћница, чувара, куварица, чистача базена, спремачица, механичара, итд.
- Имају више заједничког са својим парњацима у Бриселу или Хонконгу него другим Американцима.

Целебрална аристократија

- "Дете материјално богате цивилизације, и као свако дете богатог скоројевића оно је размажено, обесно и бестидно".
- "Патриотизам свакако не заузима неко високо место на њиховој лествици врлина. Питање је да ли они себе уопште сматрају Американцима".
- Нису на страни сопственог друштва, ког и не познају, већ глобалних структура.

Целебрална аристократија

- “Нове елите су код куће само у транзиту, на путу за неку конференцију на високом нивоу, на грандиозно отварање новог представништва, на интернационални филмски фестивал или у неоткривено летовалиште. Њихов поглед на свет је у суштини туристички”.

Целебрална аристократија

- "Њихове везе са интернационалном културом рада и разоноде – бизнисом, забавом, информацијама и `стицањем информација` - чини многе од њих потпуно равнодушним према опасности националног пропадања САД"
- Запостављање стварних, горућих проблема друштва (повећање неједнакости, распад породица, пораст насиља, смањење опште културе итд).

Целебрална аристократија

- Њена парола «максимум уживања, минимум одговорности» води њено друштво у демографску катастрофу.
- Уништавају средње класе.
- Све социјалне обавезе се пребацују на државу, а ова их даље спушта на нижу средњу и радничку класу.
- Слабљење средњих класа поткопава демократију.

Криза демократије

- «Европски референдуми о уједињењу открили су дубок јаз између политичких класа и скромнијих кругова друштва који се боје да ће ЕУ владати бирократе и технократе лишене сваког осећања националног идентитета и оданости. Европа којом се управља из Брисела, биће све мање подложна надзору грађана. Међународни језик новца говориће гласније од локалних дијалеката».

Четврти свет: земље без елите

Александар Панарин, *Народ без елите* (2001).

Транснационална

финансијска шпекулација

економска емиграција

небрига, искориш-ћавање народа

презир према националној култури

Национална

производња

економска модернизација

вођство, подизање народа

привржености националној култури

Два модела развоја

Компрадорски: продаја домаћих ресурса странцима и стране робе на домаћем тржишту; "невидљива рука тржишта" као мотор развоја (Заир, Уганда, Централноафричка република...).

Модернизаторски: развој домаће индустрије и извоз; национална држава као мотор развоја (Јапан, Тајван, Јужна Кореја, Сингапур...).

Два типа елите у транзицији

Модернизаторска елита: развија домаћу индустрију, носилац модернизације;

Компрадорска елита: живи од продаје стране робе на домаћем тржишту или продаје домаћих ресурса странцима, помаже систем империјалног капитализмау и конзервира сировинско-аграрну структуру земље;

Идеолошко-интегративна функција компрадорства

- Уверити локално становништво да је модернизација = предаја ресурса у руке странаца;
- Награда: коруптивна (системска) рента

Три компрадорска слоја (у земљама транзиције)

- *Компрадорска елита*: "приватизациони" и "интеграциони" министри и високи државни службеници, локални директори и менаџери страних корпорација;
- *компрадорска интелигенција*: носиоци неолибералне идеологије, "приватизациони" и "интеграциони" консултанти и извршиоци;
- *компрадорска буржоазија*: стручњаци и виши службеници страних корпорација.

Антиципирајућа социјализација

- Припадници нижих класа који прижељкују класни успон преузимају веровања и понашања класе којој желе да се прикључе;
- Они који на основу својих културних или социјалних предности *очекују* да буду добитници снажно ће подржавати вредности система

Искуствена истраживања елите

Питања:

- Да ли је елита стварно повезана, самосвесна и завереничка?
- Постоји ли између њених припадника такмичење или консенсус?
- Колики је број чланова елите?

Тешкоће

- Није лако одредити узорак – ко је елита?
- Како до њих доћи, како их навести да прихвате интервју?
- Како доћи до истинитих података?

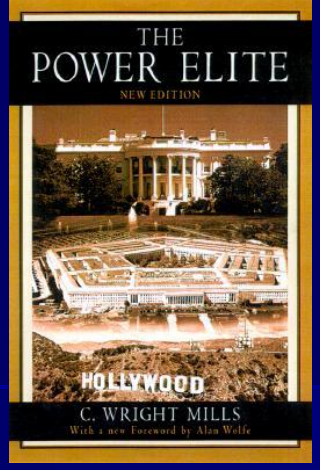

Четири приступа у истраживању

Током 1950-их и 1960-их година:

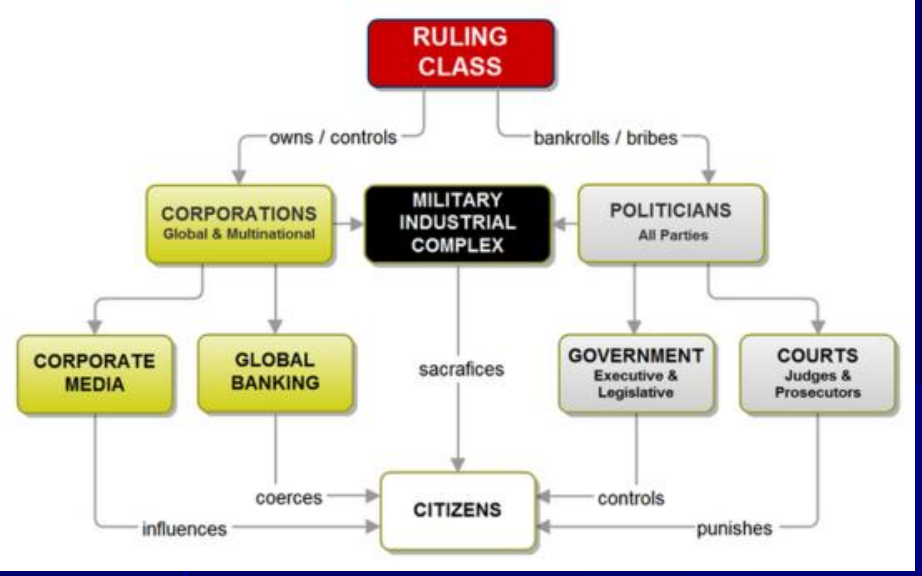
- преко институционалних позиција (Рајт Милс)
- преко социјалног залеђа и образаца регрутације (Пол Ферис)
- преко угледа (Флојд Хантер)
- преко одлучивања (Роберт Дал).

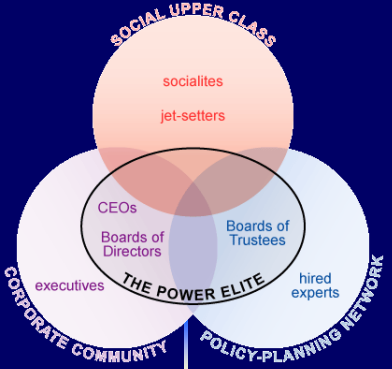
Рајт Милс

- *Елита власти* (1956).
- Чланови елите доносе кључне одлуке на националном или глобалном нивоу.
- У САД чланови елите заузимају командне позиције у крупним институционалним хијерархијама: 1. привреди, 2. политици и 3. војсци.
- На основу положаја добијају новац, власт и престиж.

Елита моћи

- Привредом САД доминира 200-300 џиновских корпорација, политиком централна влада, а војска је највећа и најскупља владина установа.
- Не постоји на једној страни привреда, а на другој политички поредак. Оно што постоји јесте *политичка привреда* повезана са војним установама.

Директоријум елите

- Компактна, социјално и психолошки повезана целина (иако подељени по кликама).
- Елементи самосвести и координисања (формалног и неформалног) приликом доношења најважнијих одлука.
- Координација није стабилна, тотална и трајна, али је данас има више него јуче.
- Лако прелазе са једних на друге положаје у све три хијерархије.

Економска елита

- Мерило припадности: власништво 30 милиона долара.
- Испитује три генерације америчких богаташа: око 1900, 1925. и 1950.
- За сваку прикупља податке за 90 најбогатијих људи (укупно 275).
- Налаз: ни у једној генерацији већину не чине људи који су се сами обогатили, а све је више наслеђеног богатства.

Економска елита

- Само 9% њих дошло је из ниже класе, а 20% из средње
- 70% студирало елитне универзитете (Харвард, Јејл, Принстон).
- "Акумулација шанси": захваљујући породичном пореклу или друштвеним везама долази се на позицију која омогућава коришћење новца других људи.

Економска елита

- Други њен део су извршни функционери привреде – менаџери.
- 45% њих поседује деонице (а свега 1% радника);
- 6-7 студија о менаџерима: долазе из горњих слојева, белци су, англосаксонци и протестанти, слично место школовања.
- Преузимају кључне положаје у влади.

Политичка елита

Уочава четири тенденције:

1. да каријеру одмах започињу на националном нивоу;
2. да никада не служе у законодавним телима;
3. да иду са положаја на коме се поставља на положаје који су посредно изборни;
4. да се само мањи део активног живота баве политиком.

Политичка елита

- Анализира 50 кључних људи: председника, чланове кабинета и шефове најважнијих установа.
- 3/4 њих тесно финансијски или професионално повезано са крупним привредним корпорацијама.
- Улазак у елиту учинак кооптације естаблишмента.

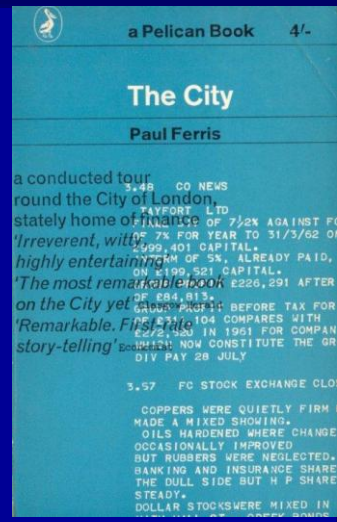

Војна елита

- До 1900-их војска САД 25.000 људи.
- Зграда Пентагона највећа службена зграда на свету (28 км ходника)
- Пентагон данас добија 400 милијарди долара (Србија за војску мање од 1).
- Генерали све сличнији менаџерима, лако прелазе у политику (Ајзенхауер, Пауел), по пензионисању иду у индустрију наоружања.
- Војска главни организатор истраживања (85% новца за науку део војног буџета).

Социјално залеђе и обрасци регрутације

a Pelican Book 4/-

The City

Paul Ferris

a conducted tour
round the City of London,
stately home of finance
'Irreverent, witty
highly entertaining
'The most remarkable book
on the City yet
'Remarkable. First rate
story-telling'

- Почива на идеји да заједничка социјална и образовна основа омогућава кохезију.
- Пол Ферис, *Сити* (1962).
- "другарске везе" међу запосленима у Ситију.
- важно бити препознат као «наш»
- знаци који уливају сигурност – жаргон, фразе, акценат, гестови, облачење...

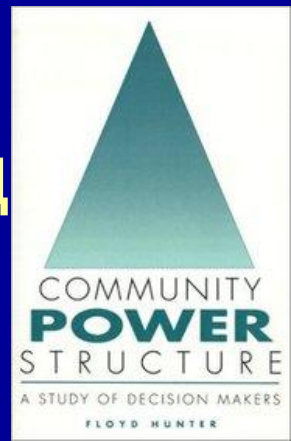
Липтон и Вилсон

- *Социјално залеђе и везе "врховних одлучилаца"* (1959).
- Финансијску елиту из Ситија чини 23 породична дрвета, потиче из шест водећих школа.
- Истоветно залеђе 66% директора централне банке и 43% директора осталих банака.

Репутациони приступ

- Флојд Хантер, *Структура моћи у заједници* (1953).
- Истраживао елиту у Атланти (Џорџија).
- Прави се листа 175 најистакнутијих појединаца у политици, бизису, медијима итд.
- Кандидатуре за листу траже се од локалних познавалаца (странке, коморе).

Флојд Хантер

- 14 месних стручњака врши даљи одабир 40 припадника елите међу 175.
- Разговарано са 27.
- Питани да наброје 10 најважнијих људи у граду, кога од њих познају, с ким се друже...
- Већина се познаје, 12 њих пријатељи, узајамни чланови у УО.

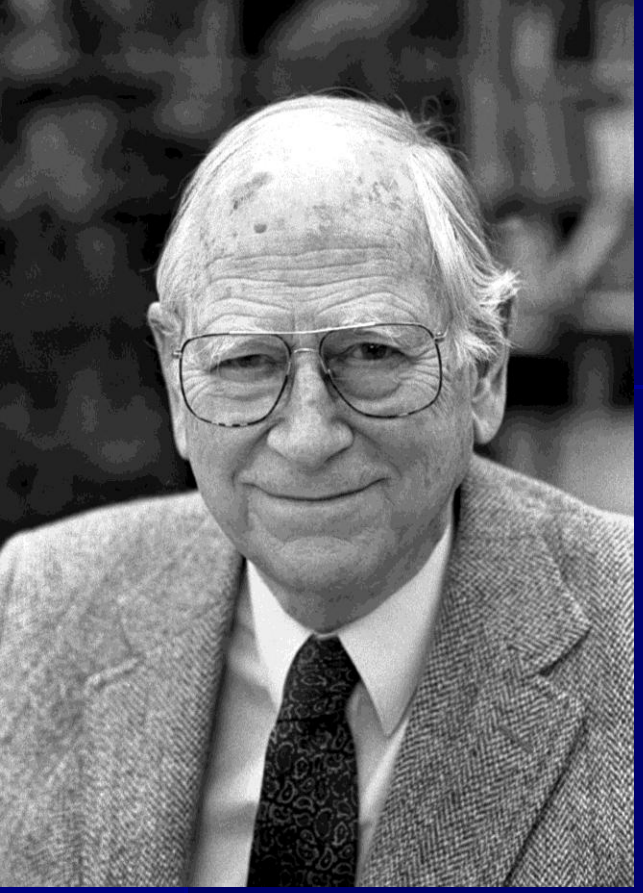
Хантерови закључци

- Атлантом влада кохезивна, самосвесна и умрежена елита бизнисмена.
- Политичари су често и бизнисмени које контролише економска елита.
- Економска моћ привлачи и политичку и друштвену моћ, па се моћ усредсређује у мало руку.
- То је образац и у САД.

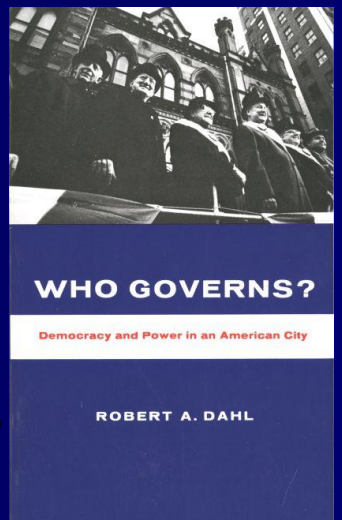
Критике

- Већином тражена мишљења од пословних комора, па су бизнисмени превагнули у елити.
- Да ли је 27 интервјуисаних испитаника (од 40) репрезентативно?
- Није се правила разлика између елите по положају и елите по богатству или угледу.
- Шта јамчи да перцепција испитаника одговара стварности?

Приступ преко одлучивања

- Роберт Дал, *Ко влада* (1961).
- Ко доноси одлуке? - посматрање понашања, може се проверити.
- Њу Хевн (Јејл).
- Три области одлучивања (1950-59): 1. градски развој; 2. школство; 3. именовања.

2006

Роберт Дал

- Знак утицаја: учесталост којом неко успешно покреће иницијативе, ставља вето, даје предлоге.
- Закључак: најважније одлуке не доноси економска елита, већ политичари (често потицали из нижих слојева).
- Чак и по питању урбаног развоја којим се више бавила, економска елита није била јединствена.

Плурализам елита у САД

- Нема јединствене елите која има сву моћ (полиархијски систем).
- Нема кумулативности моћи.
- Јавност има знатно већи утицај него прикривени центри моћи.

Пол Снајдермен

- *Погрешка демократског елитизма* (1991) – истраживање: Канада, 1987.
- Веровање да је политичка елита привржености грађанским слободама од јавности.
- Елита се слаже око јасних норми и ту се доиста разликује од неелите; али, код нејасних норми, елита се између себе више разликује него неелита.

Владимир Вулетић: Контакти елите са ЕУ

	Земља	Бар једном недељно – **политичка** елита		Бар једном недељно – **економска** елита
1	Данска	26,0	**Србија**	57,5
2	Немачка	24,2	Бугарска	39,1
3	**Србија**	23,8	Француска	35,0
4	Мађарска	19,0	Немачка	29,3
5	Италија	19,0	Данска	26,0
6	Словачка	14,9	Португалија	25,0
7	Литванија	13,8	Италија	21,4
8	Португалија	13,8	Шпанија	20,0
9	Чешка	12,5	Мађарска	18,2
10	Француска	11,5	Литванија	13,0
11	Бугарска	9,6	Чешка	12,9
12	Белгија	9,3	Грчка	8,3
13	Грчка	8,1	Словачка	7,0
14	Шпанија	6,3	Пољска	4,8
15	Пољска	3,8	Белгија	н.п.

Знање енглеског у елити

	Земља	
1	Данска	98,0
2	Немачка	94,1
3	Португалија	94,1
4	Белгија	86,7
5	Грчка	86,7
6	Словачка	82,0
7	**Србија**	80,0
8	Италија	78,6
9	Чешка	75,7
10	Француска	73,7
11	Шпанија	68,3
12	Мађарска	66,9
13	Пољска	66,3
14	Литванија	64,0
15	Бугарска	60,1

Везаност за земљу и ЕУ

		Везаност за домовину		Везаност за Европу
1	Пољска	94,2	Пољска	62,0
2	Португал	91,7	Француска	60,9
3	Литванија	87,8	Мађарска	50,4
4	Естонија	86,3	Италија	46,0
5	Француска	84,5	Португал	42,5
6	Мађарска	83,6	Данска	42,4
7	Грчка	79,8	Шпанија	41,7
8	Бугарска	78,0	Белгија	40,0
9	Италија	74,6	Немачка	39,7
10	Данска	74,0	Словачка	35,0
11	Словачка	66,7	Аустрија	32,3
12	Шпанија	66,4	**Србија**	28,7
13	Аустрија	64,6	Грчка	26,9
14	Немачка	60,3	Чешка	24,8
15	Чешка	59,8	Литванија	19,6
16	**Србија**	47,9	Бугарска	16,9
17	Британија	33,3	Естонија	15,3
18	Белгија	29,3	Британија	10,0